

RWS ONGECLASSIFICEERD

Rijkswaterstaat Midden-
Nederland

Zuiderwagenplein 2
8224 AD Lelystad
Postbus 600
8200 AP Lelystad
T 0320-299111
F 0320-234300
www.rijkswaterstaat.nl

Contactpersoon

Project Afsluitdijk

T 0320 29 7011
afsluitdijk@rws.nl

verslag

Verslag van stakeholdersbijeenkomst 22
januari 2015

Datum

13 februari 2015

Bijlage(n)

Presentaties

HB# 2700832

Omschrijving	Stakeholdersbijeenkomst
Datum bespreking	22 januari 2015
Deelnemers	Rijkswaterstaat Projectbureau De Nieuwe Afsluitdijk Stakeholders Afsluitdijk

---

Opening en welkom – door Joost van de Beek

Het middagdeel van de stakeholdersbijeenkomst wordt geopend door Joost van de Beek, projectmanager van het project Afsluitdijk. Na het welkom, ook namens projectbureau De Nieuwe Afsluitdijk meldt dhr. Van de Beek dat eind november een aantal ambities van het projectbureau is vastgelegd in samenwerkingsovereenkomsten (SOK) tussen het Rijk, de provincies Noord Holland en Fryslân en de gemeenten Hollands Kroon, Harlingen en Súdwest Fryslân.

Aansluitend vertelt dhr. Van de Beek dat de fase van rekenen en tekenen voorbij is. Het is de verwachting dat de Minister de plannen in april goedkeurt en ondertekent. Dhr. Van de Beek geeft daarom aan dat de opgehaalde aandachtspunten in hoofdlijnen meegenomen worden, daar de plannen bijna rond zijn. Zo ook het masterplan beeldkwaliteit. Onlangs is de 99% versie van het plan opgeleverd. De wens om een mooie en eenduidige dijk te behouden is hierin uitgewerkt.

Presentatie masterplan Beeldkwaliteit – door Yttje Feddes en Paul de Rooter
Yttje Feddes, landschapsarchitect en een van de opstellers van het masterplan trapt de presentatie af met de visie dat de Afsluitdijk ook een icoon moet zijn in de 21ste eeuw. Het ontwerp als een zeedijk, de kaarsrechte lijn door het water en de gehele samenhang tussen de verschillende functies van de dijk bepalen de huidige monumentale waarde. Dit moet in de nieuwe plannen terugkomen. De Afsluitdijk moet een verbinding worden, waarbij voorkomen moet worden dat de Afsluitdijk een kerstboom wordt. Daarom is een partituur gemaakt voor de verschillende maatregelen en ambities. Hierbij zijn streefbeeldjes meegegeven die aangeven hoe de icoonwaarde versterkt kan worden. Verteld wordt dat voor het referentieontwerp het belangrijk is dat de dijk een duidelijk civieltechnisch ontwerp heeft, hier moet de toekomstige opdrachtnemer rekening mee houden.

Vervolgens wordt aan de hand van de verschillende knooppunten / functies getoond hoe de Afsluitdijk ruimtelijk eruit zou moeten zien.

Datum
13 februari 2015

HB# 2700832

- **Den Oever**
Den Oever wordt gezien als de kop van de Afsluitdijk. Het is belangrijk om de coupure van de sluis te laten zien en het onderscheid tussen de Afsluitdijk en de vissershaven te versterken.
- **Het monument**
Het is belangrijk het Monument als hoogste punt te bewaren en het zogenaamde spanningsveld erom heen te vergroten door o.m. de loopbrug te verplaatsen. Ook het aanleggen van boten bij de pieren helpt bij het versterken van het knooppunt Monument.
- **Breezanddijk**
Breezanddijk wordt gezien als een intrigerende plek, onder andere vanwege de havens. In de toekomst kan dit gebied misschien verder ontwikkeld worden, daar is nu nog geen geld voor. De functies van vluchthavens voor schepen blijft behouden.
- **Kornwerderzand**
Kornwerderzand krijgt een nieuw keermiddel aan de Waddenzijde, de coupure zou hier strak moeten zijn. De vismigratierivier moet ook onderdeel worden van Kornwerderzand en niet op zichzelf staan.

Uiteindelijk wordt door mevr. Feddes en dhr. de Ruiters de presentatie afgesloten met de stelling dat uniformiteit geïntroduceerd moet worden op de Afsluitdijk.

Vragen en opmerkingen n.a.v. de presentatie

- Onduidelijk is waar de fietspaden elkaar kruisen. De fietspaden kruisen bij de knooppunten. Voor het traject Zurich-Kornwerderzand is dat bij Kornwerderzand en voor het traject Den Oever-het Monument bij het Monument. Daarnaast kruisen de fietspaden bij de op- en afritten van het bestaande pad.
- Men is benieuwd of de dijk ingezaaid kan worden met bloemen i.p.v. enkel met graszaad? Rijkswaterstaat geeft aan dat vaker het idee is geopperd om spontane begroeiing op het buitentalud mogelijk te maken, maar het binnentalud heeft een waterbouwkundige functie. Daarom de keuze voor gras.
- Opgemerkt wordt dat de veiligheid wordt geborgd door de dijk te verhogen, maar dat de spuuisluizen evenals de bruggen niet verhoogd worden. Hierdoor loopt bij hoogwater de verkeersdoorstroming hinder op van Helsinki tot Madrid. Hierop wordt door Rijkswaterstaat aangegeven dat de huidige waterkering al achter de bruggen langs loopt. In de huidige situatie verandert dus niets. Het risico is wel bekend. Vanuit beheer wordt nagedacht over mogelijke maatregelen.
- In het stuk tussen Zurich en Harlingen is het idee Building with nature niet terug te zien. Het projectbureau De Nieuwe Afsluitdijk (DNA) meldt dat Building with nature nog steeds in onderzoek bij DNA, maar dat het minder prioriteit heeft. De reden hiervoor is dat de projecten die moeten aanhaken bij het realisatiecontract van Rijkswaterstaat op dit moment voorrang hebben, maar het is zeker nog wel in beeld.
- Zorgen zijn er over de borging van het Masterplan. Aangegeven wordt dat het een mooi plan is, maar hoe zorgt Rijkswaterstaat ervoor dat het bijvoorbeeld

over 15 jaar nog van kracht is? Het antwoord hierop is dat het Masterplan gezien wordt als een bestuurlijke afspraak waaraan de betrokken overheden zich hebben gecommitteerd. Gemeente Súdwest-Fryslân zal een deel van het masterplan koppelen met de welstand. De gemeente Hollands Kroon werkt grotendeels welstandsvrij.

Datum
13 februari 2015

HB# 2700832

Presentatie stand van zaken project Afsluitdijk en waterbouwkundige beslissingen – door Lukas Meursing

Dhr. Meursing begint met een terugblik. In de afgelopen periode is veel gebeurd, zo zijn samenwerkingsovereenkomsten ondertekend voor de volgende onderwerpen: energie, vismigratierivier, fietspad Fryslân en Noord Hollands-deel (o.a. stuk fietspad). Het fietspad aan de Waddenzeekant komt in de vorm van twee delen. Het gaat om het traject Den Oever – Monument en Kornwerderzand – Zurich.

Ook is Rijkswaterstaat in de afgelopen periode aan de slag gegaan met de opgehaalde aandachtspunten tijdens de stakeholdersbijeenkomst van 24 april 2014. Hiervan is een meedenkbijeenkomst over hinder voor de scheepvaart bij Den Oever van 12 december 2014 uitvloeisel. Een grote groep ondernemers en enkele bewoners waren daarbij aanwezig. Rijkswaterstaat heeft aangegeven dat een volledige stremming van de schutsluis van maximaal 7 maanden nodig lijkt dat de stremming niet in de maanden juli en augustus is toegestaan. Naar aanleiding van de grote gevolgen die een stremming voor veel bedrijven en recreanten heeft onderzoekt Rijkswaterstaat momenteel of deze stremming verder teruggebracht kan worden. Begin maart wordt hierover een vervolgbijeenkomst georganiseerd. Naschrift: inmiddels is bekend geworden dat de stremming maximaal 3 maanden zal zijn en plaats kan vinden in de (winter)periode tussen 1 oktober en 1 april.

Dhr. Meursing geeft vervolgens aan dat de (esthetische) wensen m.b.t. de buitenbekleding in hoge mate gehonoreerd zijn en het Masterplan Beeldkwaliteit hierin houvast geeft. De aannemer houdt desondanks veel vrijheid en het is niet duidelijk wat de definitieve oplossing wordt. Op het gebied van natuur krijgt de aannemer geen verbeteropgave mee. Dhr. Meursing geeft aan dat een grote plus op natuur in combinatie met de dijkversterking er dus niet inzit. De vismigratierivier, die de regio in samenwerking met Rijkswaterstaat realiseert, is wel een bijzondere maatregel die de natuur zal versterken. Maar deze maakt geen onderdeel uit van het besluit van het rijk.

Bij het gedeelte vooruitblik meldt dhr. Meursing dat het Rijksinpassingsplan (RIP) nog voor de zomervakantie ter inzage komt te liggen. Het RIP ligt dan zes weken ter inzage. Zienswijzen op het plan, negatief dan wel positief, kunnen in die periode ingediend worden.

Tot slot worden de waterbouwkundige beslissingen behandeld. De dijk moet versterkt worden, evenals de schut- en spuicomplexen. Daarnaast moet de waterafvoercapaciteit vergroot worden. Hiervoor wordt gewerkt met een oplossingsruimte, zodat de toekomstige opdrachtnemer de vrijheid heeft binnen bepaalde grenzen op zoek te gaan naar optimalisaties voor deze opgaven. Deze grenzen moeten zorgen voor voldoende (rechts)zekerheid voor iedereen van wie een belang in het geding zou kunnen komen. Ook zijn ze bepalend voor de maximale effecten die kunnen optreden, bijvoorbeeld op natuur.

Hoofdpunten uitkomsten deelsessies

Aan het einde van elke deelsessie hebben de deelnemers in overleg een tip en een top meegegeven aan het project Afsluitdijk voor de onderwerpen zoals behandeld in de deelsessies. Hieronder staan de tip en top per deelsessie:

Datum
13 februari 2015
HB# 2700832

Deelsessie natuur in het Rijksinpassingsplan

- Tip: Natuurvriendelijke bekleding stimuleren/belonen en herstel vegetatie leidam.
- Top: Het benoemen van onderwater natuur en reduceren complexiteit natuur.

Deelsessie bereikbaarheid in het Rijksinpassingsplan

- Tip: 10 weekendafsluitingen voor spuisluis versterking is veel, in het verleden kon tijdens hijsoperaties een rijbaan beschikbaar blijven voor verkeer (zuiderbaan). Waarom nu niet?
- Top: duidelijk verhaal over bereikbaarheid.

Deelsessie ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie in het Rijksinpassingsplan

- Tip: Borg de hoge kwaliteit van de plannen tijdens de aanbesteding en uitvoering.
- Top: Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie zijn goed overdacht en meegenomen in de plannen.

Deelsessie regionale ambities in het Rijksinpassingsplan

- Tip: De samenhang van het Rijksplan met de regionale ambities kan beter zichtbaar gemaakt worden.
- Top: Het plan is helder beperkt tot de rijkstaak en biedt ruimte voor regionale ontwikkelingen.

Verslagen deelsessies**Datum**
13 februari 2015**Natuur in het Rijksinpassingsplan***Tijdelijke vaargeulen*

Eelke Boersma en Wouter van der Heij vragen beiden aandacht voor de mogelijk negatieve effecten van het graven van tijdelijke vaargeulen en in het bijzonder de potentiële negatieve effecten hiervan op mosselen. Vooral vertroebeling is van negatieve invloed op mosselen. Geadviseerd wordt om PO Mossel en MZI's (mosselzaad-invanginstallaties) als stakeholders te betrekken. Tussen Breezanddijk en het Monument bevindt zich een strook waar veel mosselzaad valt. Verder liggen er ook veel mosselzaadinvanginstallaties (mzi's).

Wouter van der Heij wil graag weten hoe ver de Waddenzee in de geulen gegraven worden. De lengte van de geulen de Waddenzee in is namelijk bepalend voor het mogelijke effect op aanwezige mosselbanken, mzi's en stroken waar veel mosselzaad valt.

HB# 2700832

Bekledingsmateriaal

Er dient zo veel mogelijk voorkomen te worden dat bekledingsmateriaal wordt gebruikt dat staalslak bevat.

Verder waarschuwt Wouter van der Heij voor de mogelijke gevolgen op nabijgelegen mosselbanken van chemische componenten bij het gebruik van bitumen. Onderzoek heeft aangetoond dat de eerste jaren na aanbreng van bitumen chemische stoffen in het water komen.

Leidam – broedkolonie lepelaars

Jonna van Ulzen benadrukt dat vooral de vestigingsfase vóór het broedseizoen voor Lepelaars erg belangrijk is. Deze fase zou dan ook moeten worden ontzien. Verder wordt er geadviseerd om het herstel van de vegetatie na het aanbrengen van de nieuwe bekleding te bevorderen.

Meekoppelkansen voor de natuur

De aanwezigen zien het als een gemiste kans van de overheid wanneer uitvoerders, die met een meerwaarde voor natuur in hun ontwerp komen, niet beloond worden. Men ziet graag dat natuur als factor mee wordt gewogen. Het advies is dan ook om binnen de bestaande budgetten zoveel mogelijk meekoppelkansen voor natuur te benutten.

Vragen en opmerkingen n.a.v. de presentatie

- Wouter van der Heij wil graag weten hoeveel meter het ontwerp de Waddenzee in gaat en een nadere onderbouwing van hoe tot de 6,3 ha oppervlakteverlies is gekomen.
- Een paar weken geleden zaten er 100.000 Toppers in de Gluter (buurt van de Afsluitdijk).
- M.b.t. het nieuwe fietspad aan de Waddenzee kant van de dijk merkt Eelke Boersma op dat er 's zomers bij hoog water veel vogels op de dijk zitten te rusten; functie van hoogwatervluchtplaats.
- Willem Goudswaard vindt het jammer dat er zo weinig wordt gedaan om de uitspoeling van zoetwatervis van het IJsselmeer naar de Waddenzee tegen te gaan.

Bereikbaarheid in het Rijksinpassingsplan*Bereikbaarheid wegverkeer*

Voor het uitvoeren van de werkzaamheden aan de Afsluitdijk wordt een aantal keren het zogenaamde 2-0 systeem toegepast. Indien dit systeem gebruikt wordt, is dit 's nachts ook van toepassing. In het geval de noordelijke rijbaan afgesloten wordt, kan een deel daarvan gebruikt worden als fietspad.

Daarnaast wordt de dijk maximaal 10 keer volledig afgesloten voor het wegverkeer, vanwege de veiligheid tijdens bepaalde werkzaamheden. Wel blijven alle functies bereikbaar vanaf 1 richting.

Bereikbaarheid vaarverkeer

Rijkswaterstaat geeft aan dat tenminste altijd één schutsluis beschikbaar is voor de scheepvaart. In aanvulling hierop vindt de volledige stremming van Den Oever niet plaats in de maanden juli en augustus.

Vragen en opmerkingen n.a.v. de presentatie

- De aannemer is voor het uitvoeren van de werkzaamheden vrij om materialen aan te voeren over zowel het water als de weg.
- De zuidelijke parallelbaan blijft open tijdens de realisatie.
- Pier Hoitinga vraagt aandacht voor brommobielen op het fietspad tijdens de uitvoering.
- Jacques de Waal geeft aan dat tijdens eerdere onderhoudswerkzaamheden aan de spuisluisen de dijk enkel afgesloten was tijdens het hijsen. Daarom vraagt hij aandacht voor innovatieve uitvoeringsmethoden.
- Henk Altink ziet graag dat de stremming van de schutsluis in Kornwerderzand in de winter plaatsvindt. Rijkswaterstaat geeft aan hiernaar te gaan kijken.
- Dhr. Altink geeft Rijkswaterstaat het advies te kijken naar een andere contractvorm dan DBFM.
- In aanvulling hierop vraagt Jaap Klanderman zich af of de werkzaamheden aan de schutsluis bij Kornwerderzand aaneengesloten zijn of dat het mogelijk is met tussenpozen. Rijkswaterstaat geeft aan dat hierop nu geen antwoord te geven is. Wel dat er altijd een schutsluis (Kornwerderzand of Den Oever) beschikbaar is.
- Dhr. Klanderman is benieuwd of er een basculebrug komt. Rijkswaterstaat geeft aan dat op dit moment de huidige draaibruggen behouden blijven.
- Pim de Herder vraagt aandacht voor extra toelichting voor de keuze van de keersluis voor de schutsluis bij Den Oever, wat is in de beslissing meegenomen en gewogen.

Datum

13 februari 2015

HB# 2700832

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie in het Rijksinpassingsplan

In het kort is weergegeven hoe ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie verwerkt is in drie verschillende type plannen: het Rijksinpassingsplan (RIP), het Esthetisch programma van eisen (EvpE) en het Masterplan Beeldkwaliteit.

Het RIP staat hierbij centraal, het EvpE is gericht op de uitvoering en het Masterplan Beeldkwaliteit geeft de algemene richtlijnen voor ruimtelijke kwaliteit. Dit uit zich op verschillende manieren voor de opgave van het project:

Datum

13 februari 2015

HB# 2700832

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie i.r.t. het dijklichaam

In het RIP zijn enkele regels opgenomen, zo mag de versterking niet hoger dan 10+ NAP. In het Masterplan is hierover opgenomen dat behoud van een historisch zeedijkprofiel belangrijk is. Vanuit cultuurhistorie is behoud van Kazematten belangrijk.

De kazemat bij Robbenplaat blijft bijvoorbeeld wel behouden, maar wordt overbouwd. De tankversperringen op de 'hoofddijk' kunnen niet behouden blijven vanwege de waterbouwkundige oplossingen.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie i.r.t. de schutsluizen met als voorbeeld Den Oever

Ook hier zijn enkele regels opgenomen, zo mag de dijkversterking van de voorhavendammen niet hoger dan 7 + NAP. Symmetrie is vanuit ruimtelijke kwaliteit belangrijk en vanuit cultuurhistorie het behoud van de Kazematten.

Ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie i.r.t. de spuisluizen met als voorbeeld Den Oever

In het RIP staat over de spuisluizen dat hier ruimte moet zijn voor pompen, maar ook dat die uithijsbaar moeten zijn. De doorvertaling naar ruimtelijke kwaliteit: dit moet symmetrisch en vormgeving moet afgestemd zijn. Vanuit cultuurhistorie is behoud exterieur van de heftorens belangrijk.

In aanvulling hierop, voor de pompen is een installatiegebouw nodig van ongeveer 600 m². Waar dit kan komen en aan welke eisen dit moet voldoen is opgenomen in het RIP en verder uitgewerkt in het masterplan beeldkwaliteit.

Vragen en opmerkingen n.a.v. de presentatie

- Gerard Loozekoot vraagt zich af hoe Rijkswaterstaat ervoor zorgt dat de laagste prijs niet wint, maar degene die de meeste kwaliteit biedt. Bijvoorbeeld door een vaste prijs uit te vragen en enkel te beoordelen op kwaliteit. Rijkswaterstaat geeft aan dat er wel in concurrentie uitgevraagd wordt maar iedere partij moet voldoen aan de gestelde eisen. Kwaliteitseisen staan voor een deel in het EvpE voorgeschreven. Daarnaast moeten de inschrijvende partijen een architect aan boord hebben. Bovendien blijven Yttje Feddes en Paul de Ruiter het project begeleiden tot en met de realisatiefase.
- De tankversperringen zouden bewaard moeten worden volgens Rudolf Guys. Verder vraagt dhr. Guys zich af of er nog eisen zijn gesteld vanuit defensie aan de spuisluizen. Rijkswaterstaat geeft aan dat dit niet het geval is.
- Niet alle Kazematten blijven behouden, zo wordt gesteld, dit komt door uitdrukkelijke keuzes gemaakt door de waterbouwkundigen. Voor het behoud heeft Rijkswaterstaat geen extra geld over.
- De heer de Wolf is benieuwd of beton van de spuisluizen weggehaald mag worden voor meer spuicapaciteit, omdat vanwege militaire redenen de sluisen

Datum
13 februari 2015

HB# 2700832

- uit zoveel beton bestaan. Rijkswaterstaat geeft aan dat het voor de oplossing niet nodig is beton weg te halen, maar dat het ook niet de bedoeling is.
- Bob Bakker vraagt zich af hoe hard de uitspraak is van de groene uitstraling van de dijk. Rijkswaterstaat geeft aan dat dit wordt opgenomen als een eis in het contract.
  - Een energieneutrale dijk is de ambitie, maar de pompen tellen hiervoor niet mee.
  - Herman Proper verzoekt Rijkswaterstaat om te kijken of een deel van de Duitse versperring bij Kornwerderzand behouden kan worden t.b.v. het Kazemattenmuseum en het te verplaatsen naar het terrein van het museum.
  - Daarnaast vraagt dhr. Proper aandacht voor het behoud van de Nederlandse restanten van de oostelijke versperring buitenzijde dijktalud tussen viaduct en noordelijk haventerrein.
  - Het RIP is gericht op wat het Rijk wil, maar wetende dat bijv. DNA ook wensen heeft is het plangebied zo klein mogelijk gehouden. In sommige gevallen zijn uitzonderingsgebieden benoemd, zoals in dit geval ook de onderdoorgang (voetgangersbrug sluis) niet onmogelijk wordt gemaakt in het RIP.

Regionale ambities in het Rijksinpassingsplan

In het RIP zijn drie mogelijkheden om met ambities om te gaan geeft Richard Schull aan:

1. Ruimte geven door niet onmogelijk te maken in het RIP
  2. Mogelijkheid bieden om plannen over RIP heen te leggen (kattenluikje)
  3. Ambities geheel buiten RIP ontwikkelen door plangebied RIP te beperken
- De strakke afbakening van het plangebied, waarbij regionale ambities veelal niet zijn weergegeven betekent niet dat niets mogelijk is voor wat betreft de ambities. Dhr. Meursing en dhr. Schull geven aan dat in het RIP maximale ruimte wordt geboden aan de regio om eigen plannen te ontwikkelen.

Datum
13 februari 2015

HB# 2700832

Vragen en opmerkingen n.a.v. de presentatie

- Henk den Boon geeft aan als exploitant van de windturbine op Kornwerderzand zorgen te hebben over de intekening van de ruimte voor de keersluis, want dit overlapt de huidige locatie van de windmolen. Kan de molen blijven staan?
- Greta Volders heeft zorgen over het huidige beheer rond Breezanddijk
- Aanbevolen wordt om de ruimte die aan de regio geboden wordt in het RIP zichtbaarder te maken, omdat men bezorgd is dat plannen waar lang aan is gewerkt niet door kunnen gaan doordat het ontbreekt in het RIP.
- Uiteindelijk ontstond begrip en waardering voor de aanpak van RWS, door beperkte ruimtelijke beslaglegging en doelmatige aanpak van project.